

Red: Arne Borg

Prostitution i Sverige — bakgrund och åtgärder

Föreningen Sveriges Socialchefer (FSS) har beretts tillfälle avge yttrande över prostitutionsutredningens betänkande "Prostitution i Sverige — bakgrund och åtgärder" SoU 1981: 71 och får med anledning härav anföra följande:

Bakgrund

Regeringen beslöt 1977-02-03 att tillsätta en särskild utredare för att göra en kartläggning av prostitutionen m.m. Riksdagsledamoten Inger Lindqvist tillkallades såsom utredare.

Ett antal sakkunniga, däribland föreningens vice ordförande Arne Borg, förordnades att biträda utredaren. De sakkunniga har inte tagit del i utformandet av det framlagda betänkandet. I augusti 1980 publicerade de sakkunniga sina resultat i en rapport: "Prostitutionen i Sverige".

Föreningens synpunkter

Prostitution

Prostitutionen är i hög grad ett avsteg från den sexualitet som de flesta människor omfattar och berörs av. Prostitutionen är en markering av ojämlikhet mellan kvinnor och män, och säger oss hur vi fungerar eller inte fungerar i vår kärlek och sexualitet.

Utredningen pekar också på att

prostitutionen inte är en kvinnofråga. Varje år berörs ca 2 000 kvinnor och 100 000 män (kunderna). Vidare påvisar utredningen vårt kulturmönster med dess traditionella fördelning av rollerna mellan män och kvinnor. Ett mönster som haft stor betydelse för uppkomst och utbredning av prostitutionen.

Alla insatser som underlättar för människor att leva tillsammans med respekt för varandra måste ses med tillfredsställelse. I ett långsiktigt perspektiv är det av grundläggande betydelse att förlegade könsroller blir utbytta mot nya som stämmer med vår tids värderingar om människors lika värde.

Uppfostran

Utredningen inleder avsnittet om åtgärder mot prostitutionen med att tala om barns uppfostran. Föreningen delar uppfattningen att barnens uppfostran är en viktig väg att komma åt de attityder och könsrollsmönster, som är en förutsättning för prostitution. Ett sätt att påbörja en attitydförändring vore att starta en föräldrautbildning som föreslagits i andra sammanhang. Erfarenheterna visar att det finns många unga föräldrar som behöver en väsentligt förbättrad introduktion i föräldraskapet. Ökade insatser i form av information och utbildning bör ske i syfte att motverka att barnen präglas i nuvarande skeva könsroller.

De förebilder som många ungdomar i dagens kommersialiserade samhälle får ger barn och ungdomar en olämplig uppfattning om förhållandet mellan män och kvinnor. Många pojkar finner sina förebilder i stereotypa och förvridna mansideal i seriemagasin och videovåld. Andra finner sina idealbilder i veckopressens och reklambroschyrens värld. Förutsättningen för bestående förändringar i attityder och beteenden är att människors livsvillkor förändras.

Utbildning

De åtgärder som föreslås i betänkan-

det för att göra undervisningen i sex- och samlevnadsfrågor mer inriktade på känslor, på könsroller och jämställdhet i familjen och i arbetslivet är insatser som föreningen tillstyrker. En personalgrupp som bör ägnas särskild uppmärksamhet när det gäller utbildning i könsrollsfrågor är barnstugepersonal.

Pornografi

I porrfilmer och porrtidningar är kvinnans ställning som en vara klarast markerad, men också reklam och sk hertidningar präglas av denna kvinnosyn. En relativt ny marknad för porr ofta i kombination med våld, är videomarknaden. Samhällets insyn och kontroll över denna marknad är svag. Det finns all anledning att ifrågasätta dagens pornografi. Den befäster och förstärker en föraktfull och förnedrande kvinnosyn.

I betänkandet saknas en analys av sambandet mellan pornografi och prostitution. Föreningen menar inte att ett förbud mot pornografi skulle lösa grunden för problemen ifråga. Istället måste alternativ skapas och stödjas. Här kan också insatser i form av ökad information och upplysning ge önskade effekter.

Kriminalisering

Den fråga som i debatten om åtgärder mot prostitution tilldragit sig störst intresse är om prostitutionen skall kriminaliseras. Antingen krävs att både köpare och säljare skall straffas eller att straff enbart skall drabba kunden.

Betänkandet anger som fördelar med ett förbud att ett sådant säkerligen skulle vara en starkt avhållande faktor för en mycket stor del av köparna. Vidare skulle annonsering och propagandan i de sk hertidningarna sannolikt minska. En kriminalisering skulle också verka avskräckande för många som annars haft för avsikt att prostituera sig.

En kriminalisering av prostitutionen får dock allvarliga följder. En övervägande del av kvinnor som äg-

nar sig åt prostitution befinner sig i en sådan social situation att de behöver en omfattande social hjälp och inte straffrättsliga påföljder. En annan nackdel är att verksamheten sannolikt skulle gå "under jorden", vilket innebär minskade möjligheter för bl a socialarbetare att arbeta öppet bland kvinnorna. Ytterligare andra problem är övervakningen av efterlevnaden av ett förbud. Andra svårösta begrepp är definitionsfrågan och bevisfrågan. Hur skall straffbara handlingar kunna bevisas? Lyxprostitutionen skulle gå fri medan gatuprostitutionen lättare skulle kunna bevisas.

Föreningen delar utredningens mening när det gäller frågan om kriminalisering. De skäl som talar mot ett förbud har en sådan styrka att de inte kan förbigås. Den prostituerade är inte i behov av straffrättsliga åtgärder utan i behov av sociala insatser från samhällets sida. Förutom råd, stöd och ekonomisk hjälp är arbets- och sysselsättningsfrågor mycket viktiga såväl i förebyggande som i ett rehabiliterande perspektiv.

I betänkandet anförts beträffande gällande straffregler att det torde vara praktiskt möjligt att i större utsträckning än vad nu sker sköntaxera åtminstone ateljéprostituerade. Enligt föreningens mening är det i det närmaste omöjligt för taxeringsmyndigheten att få kännedom om prostituerade och i vilken omfattning prostitutionen bedrivits. En ändrad praxis i detta avseende kan inte förväntas ge resultat när det gäller att få kvinnor att upphöra med prostitution. I vissa fall kan en sådan åtgärd till och med få motsatt effekt. En sköntaxering kan medföra ökade krav på inkomster för att bibehålla oförändrad nettointkomst.

Beträffande avsnitten om brottsbalksbrott kan anföras följande. Förslaget att utöka möjligheten att åtala köpare av uppenbart narkotikapåverkande kvinnor är positivt. Självfallet kan även beroendet av narkotika vara svårt att bevisa. Men även här skulle finnas klara fall tex

stamkunder för vilka den prostituerades narkotikaberoende är notoriskt, synbara yttre tecken på den prostituerade, osv. Dessa kvinnor blir också lätt kända genom intensiteten i prostitutionsverksamheten. De finns ofta på gatan från tidig eftermiddag till långt in på natten. Att använda sig av dessa kvinnor framstår såsom särskilt hänsynslöst.

Utredningen föreslår vidare att för att omöjliggöra att mindre nogräknade hyresvärdar, vars hyresgäster i andra hand hyr ut prostitutionslokaler, undgår straffansvar genom att hävda att de vid uthyrningstillfället saknade vetskap om hur de uthyrda lokalerna skulle användas, ett nytt stadgande om ansvar för medverkan till koppleri. Stadgandet skall avse fall då hyresvärden först efter det att lägenheten uthyrt får kännedom om att denna utnyttjas i koppleriverksamhet och då underlåter att utnyttja sin möjlighet att säga upp avtalet. Föreningen anser det angeläget att kraftfulla medel skapas för att komma till rätta med detta problem.

Det får dock inte bli så att man med skärpta regler mot tex hyresvärdar enbart når det resultatet att fler prostituerade drivs ut på gatan med ökad risk för dem att bli utsatta för våldsövergrepp. Åtgärderna måste istället kombineras med ökade sociala insatser.

Sociala åtgärder

En väl fungerande social verksamhet bland prostituerade kan ge goda resultat när det gäller att få kvinnor att upphöra med prostitution. Det är särskilt viktigt att de beslutar sig för att upphöra med prostitutionen får all den hjälp och allt det stöd som krävs för en förändring. Föreningen instämmer även i det som sägs i utredningen om vikten av att kvinnoorganisationerna och andra frivilliga krafter engagerar sig i arbetet att stödja och hjälpa prostituerade kvinnor. Sociala insatser bör även riktas mot de män som är de prostituerades kunder. Många av dem har oli-

ka problem och behöver ofta hjälp för att lösa dessa.

Utredningen anser vidare att kraftfulla och effektiva åtgärder måste vidtas för att få de kvinnor som missbrukar narkotika att sluta sitt missbruk för att inte deras beroende skall vara ett hinder för att upphöra med prostitutionen. Föreningen delar detta synsätt. Utredningen betonar vidare vikten av rådgivning, information och upplysning. Denna verksamhet är viktig och måste intensifieras.

Det finns skäl att något vidare än betänkandet diskutera efter vilka linjer ett socialt arbete i prostitutionsmiljöer bör utvecklas. Tillskapandet av en fristående enhet som arbetar direkt i prostitutionsmiljön har både för- och nackdelar, men i det här sammanhanget överväger fördelarna. Det krävs tex en speciell kunskap om prostitutionen. Vidare måste arbetet bedrivas mycket flexibelt med en fungerande koppling mellan fältarbete och uppföljande socialt/kurativt arbete.

Socialt arbete bör bedrivas i prostitutionsmiljöerna i Stockholm, Göteborg och Malmö. Varje kommun bör ta initiativ till och svara för resp projektarbete. Projekten bör få statliga bidrag. De bör också vara tidsbegränsade; dock bör de inte löpa under kortare tid än tre år.

Den offentliga pornografiska föreställningen och de sk sexklubbarna

De sk sexklubbarna som funnits sedan slutet av 1960-talet har rönt stor uppmärksamhet. Klubbarna har vid flera tillfällen varit föremål för diskussioner i riksdagen, som uttalat sig mot verksamheten.

I betänkandet tas ett klart avstånd från sexklubbarna. Utredningen föreslår ett förbud mot pornografisk föreställning och en kriminalisering av dem som anordnar en sådan föreställning.

Ett förbud mot pornografisk föreställning innebär en markering från samhällets sida mot ett icke önskt

vårt beteende och en företeelse som motarbetar samhällets övriga strävanden för likaberättigade och jämställdhet mellan könen. För de kvinnor som via sexklubbar dras in i prostitutionen får ett förbud en stor och positiv betydelse.

bok recensioner

Vården — en process att "ge fötter och mark"

INGALILL HALLBERG

Vårdprocessen vid schizofrena psykos

Esselte Studium, Nacka 1981, 108 s

"Den betydde så mycket för mig när jag målade den, för först hade jag glömt att ge henne fötter och mark, när jag sen kom på det, blev jag så glad att hon fick guldskor. Jag menar att jag såg det psykiskt som om jag i det stadiet själv fick mark under fötterna och det var en glädje."

Så beskriver en patient framväxten av det konstverk som utgör omslagsbild på Ingall Hallbergs bok *Vårdprocessen vid schizofrena psykos*.

Det är en viktig bok som rör sig i skärningspunkten mellan vård och schizofreni. Ingall Hallberg är förtrogen med båda delarna. Hon har arbetat som skötare, sjuksköterska, vårdlärare i psykiatrisk vård och är

för närvarande engagerad inom Kristianstads läns landsting med psykiska och sociala arbetsmiljöfrågor. Boken är en utvidgad version av ett arbete som skrivits inom ramen för S:t Lukasstiftelsens diplomkurs.

Framställningen inleds med en beskrivning av vårdprocessen och dess terapeutiska möjligheter. Ett par modeller för vårdprocessen presenteras, bl a den som framförts av Katie Eriksson, omvårdnadsforskare i Finland. Det framhålls, att vården bör användas planerat och medvetet i syfte att uppnå optimal hälsa för patienten och arbetstillfredsställelse och utveckling för personalen. I relationen mellan patient och vårdare finns en potential som ofta inte utnyttjas. Ingall Hallberg framhåller att det knappast är försvarbart att så "oerhört mycket pengar används till vård utan att någon vet något om vilken effekt det har eller om andra modeller för vård skulle vara mer effektiva" (s 26). Varje vårdmiljö bör vara en terapeutisk miljö, men för det krävs det att man är överens om målfrågor och arbetssätt och att man utnyttjar det kunskaps- och erfarenhetsutbud som finns i vården. Ingall Hallberg efterlyser yrkesstolthet hos den personal som utför det egentliga vårdarbetet. Med handledning skulle denna grupp utgöra en resurs av stort terapeutiskt värde.

Hallberg går sedan över till att beskriva schizofrenipatientens situation. Hon framhåller att det särskilt är de schizofrena patienterna som har kommit i kläm i striden mellan olika vetenskapsteoretiska synsätt. Otydliga eller motsägelsefulla målsättningar har ofta varit destruktiva för patienterna. I ett särskilt kapitel sammanfattas några olika synsätt och teorier av betydelse för vård och behandling vid schizofreni. Författaren ansluter sig själv till ett psykodynamiskt synsätt, vilket hon anser måste vara grundvalen för ett terapeutiskt syftande vårdarbete. Detta genomsyrar också beskriv-

ningen av patientanalysen och formerna för vård och behandling. Författaren påpekar att man ibland talar om "defektläkt schizofreni" och ifrågasätter om man inte i stället borde tala om effekter av en defekt vårdapparat.

Diskussionen om vårdplanering för schizofrena patienter får ökad konkretion genom ett exempel på ett vårdprogram vid psykiatriska kliniken i Ängelholm. Författaren påpekar att för denna patientgrupp är den moderna sjukvårdens korta vårdtider och sporadiska insatser inte att rekommendera. Hon förordar en långvarig kontakt mellan patienten och vårdaren, företrädesvis genom en utbyggd öppen vård. Under kortare episoder inom slutenvård bör tillfället till en intensivare terapeutisk miljö tas tillvara. Som hjälpmedel bör avtal med patienterna och individuella vårdplaner upprättas. Det kan också vara en fördel att dela upp tiden i någorlunda avgränsade avtalsperioder, som utvärderas och ger tillfälle till en bedömning av de framsteg som kan ha gjorts. I den öppna vården kan behandlingen på ett mer naturligt sätt integreras med patientens egen miljö.

Författaren påpekar i förordet att hon i sitt språkbruk objektifierar mer än vad hon egentligen önskar att man skall göra i vården. Hon undrar själv om bristen på lämpliga ord i beskrivningen av ömsesidigheten i vårdrelationerna har att göra med att vår syn på schizofreni är så "djupt medicinskt-biologiskt färgad". Det språk hon i själva verket använder är dock mer präglat av ett psykoanalytiskt synsätt. I vissa avsnitt av boken finns en psykoanalytisk jargong som kan riskera att utestänga den oinvidgade och öka tveksamheten hos den tvivlande. I dessa delar är boken ibland litet tungt teoretiserande. Men den är skriven med en varm inlevelse i både patientens och personalens situation och möjligheter. En ökad närhet till problematiken uppnås genom illustrationer i form av bilder och poesi som